

De weg naar het licht

door Leo van Leijssen

Het motto 'De weg naar het licht' van de Zondag voor de Oosterse Kerken 2020 is ontleend aan 1 Petr 2,4-9, waar in het laatste vers wordt gesproken over 'Hem die u uit de duisternis heeft geroepen tot zijn wonderbaar licht.' Degene over wie wordt gesproken is God, die dit realiseert in Christus' persoon. 1 Petr 2,4-9 gaat verder over de steen die de bouwers hadden afgekeurd maar die de hoeksteen is geworden: Christus. Dit hoeksteen worden van Christus is gebeurd in de verrijzenis, waarin God de vermoorde Jezus na zijn smadelijke dood heeft opgewekt en heeft verheven.

De weg naar het licht is allereerst de weg van Christus zelf, in wiens kielzog de mensen de weg naar het licht vinden. Dit gegeven wordt mooi uitgedrukt in de icoon die we als afbeelding bij de Zondag voor de Oosterse Kerken hebben gekozen. Deze icoon heet *de anastasis*, dat wil zeggen de verrijzenis, maar die ook wel, met een andere naam, '*nederdaling ter helle*' wordt genoemd. De verrijzenis van Christus wordt in de oorspronkelijke iconenkunst niet afgebeeld op het moment van het verrijzen zelf. Er waren aanvankelijk traditiegetrouw voor de verrijzenis maar twee afbeeldingen. Allereerst gaat het om de afbeelding van het lege graf, waar de vrouwen op Paasmorgen op stoten, en waar ze een ontmoeting met de engel hebben die verkondigt dat Jezus niet meer in het graf is. En dan is er de nederdaling ter helle, die als gegeven teruggaat op het verhaal van Jezus' komst naar het dodenrijk. Dat verhaal komt niet uit de Bijbel, maar uit teksten die stammen uit de tijd na de Bijbel. Deze mythische vertelling over Jezus' komst naar het dodenrijk is een mysterieus verhaal dat het mysterieuze karakter van de verrijzenis goed tot gelding laat komen. Zoomen wij hier in op de icoon die dit verhaal van de nederdaling ter helle vertelt.

Ontruikt aan de dood

Wat zien we op deze icoon? Er gebeurt van alles op deze icoon. Het is een afbeelding die rijk is aan symboliek. We zien Christus in het centrum van de icoon afgebeeld. Hij wordt omgeven door een zogeheten *mandorla*, een amandelvormige stralenkrans, die van donker in de kern – verwijzing naar Gods onkenbare wezen – uitstraalt in helder wit licht en overdekt is met sterren. Christus zelf is gehuld in lichtende helderwitte kleren, die om zijn lichaam wapperen. Rond zijn hoofd heeft Christus nog een goudkleurig aureool. De figuur van Christus is vol beweging, alsof Hij net komt aangesneld. Wij zien hoe Hij de twee poorten van de onderwereld die Hij geforceerd heeft onder zijn voeten vertrapt. Daaronder ligt in de krochten van het dodenrijk het hang- en sluitwerk dat door Christus geslaakt is. De enige die nog gebonden is – de man onderaan in boeien liggend – is het gepersonifieerde dodenrijk zelf; '*de hel is in boeien*' zegt de Byzantijnse liturgie.

Christus trekt Adam, links, en Eva, rechts, uit hun graven. Ontruikt aan de dood. Links op de icoon staan achter Adam de mensen van het Oude Verbond die mede uit het

Inhoudsopgave

Pag. 1-2

Leo van Leijssen legt aan de hand van de icoon uit wat de verrijzenis en de nederdaling ter helle met elkaar te maken hebben. De verkondiging van de verrijzenis sluit niemand buiten.

Pag. 3

In ons land vierten we met dankbaarheid 75 jaar vrijheid en vrede. Mgr. Gerard de Korte laat zien dat de door Christus geschonken vrijheid een belangrijke bron van inspiratie blijft.

Pag. 4

Heeft Christus de weg naar God opgelegd? V. Meletios Webber gaat in op het verschil tussen Theosis (Vergoddelijking) in de Oosterse traditie en Schouwen in de Westerse traditie.

Pag. 5

De ontmoeting met Christus kan een overstelpende en omvormende ervaring zijn. Machiel Jonker vertelt hoe deze ervaring het leven van een pinksterchristen tekent.

Pag. 6

Waar raakt de verheerlijking van de Vader door de Zoon ons leven? Het gebod van de liefde kan de ogen openen voor de Ander in zijn heerlijkheid en ons in een onvermoede ruimte stellen.

Pag. 7

In het monastieke leven is men terughoudend in het spreken over Godservaring of Theosis, stelt zr. Hildegard osb. Het accent ligt op de uitzuivering van het hart. De asceet loopt a.h.w. vooruit op de nieuwe schepping.

Pag. 8

Aankondiging van de studiemiddag Godsdienstvrijheid in het Midden Oosten met prof. dr. Jan de Volder, Dr. Jos Strengtholt en prof. dr. Herman Teule.

DE WEG NAAR HET LICHT

ZONDAG VOOR DE OOSTERSE KERKEN - 10 MEI 2020

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord
Emmaplein 19 • 5211 VZ 's-Hertogenbosch www.oecumene.nl 073-7370026

IBAN: NL73 INGB 0001 087628

We zien als het ware hoe de opgewekte doden weer tot leven zijn gekomen en in een lange stoet de onderwereld verlaten.

Voor iedereen geopend

Adam en Eva zijn een soort *corporate personality*. In de opwekking van Adam van Eva is de opwekking van de hele mensheid gesymboliseerd. De opstanding wordt verkondigd aan alle mensen, ook aan ons die nog niet gestorven zijn en het goede nieuws horen.

dodenrijk worden verlost – we herkennen de figuur van Johannes de Doper en enkele koningen van Israël. Afgebeeld als heiligen met aureolen rond hun hoofd. Rechts, achter Eva, staan ook weer mensen die bevrijd zijn uit de onderwereld, met vooraan, met herdersstaf, Abel, volgens de Bijbel de eerste mens die werd vermoord. Boven in de icoon staat in het Grieks "I Anastasis", de Opstanding, met daaronder de Griekse letters IC en XC, de afkorting van de naam Jezus Christus.

Christus is gestorven op het kruis, maar de dood heeft Hem niet vast kunnen houden. Meer nog: toen Christus als de levende afdaalde in het dodenrijk, heeft het dodenrijk al de doden die het vasthield los moeten laten.

Apocrief Evangelie

Kijken we hoe het apocriefe Evangelie van Nikodemus Jezus' Nederdaling beschrijft. Jezus is afgedaald naar de onderwereld en staat voor zijn poorten. Hij heeft zich zojuist met luide stem al bekend gemaakt als de Koning der Ere, een titel voor Christus ontleend uit psalm 24:

« Toen klonk opnieuw de stem (van Christus): "Doe de poorten open, heb ik gezegd."

Toen het Dodenrijk voor de tweede keer de stem hoorde, antwoordde hij, alsof hij het niet wist: "Wie is de Koning der Ere?"

De engelen des Heren antwoordden: "De Heer, sterk en machtig; de Heer, kundig in de strijd."

En terwijl ze dat zeiden, stortten tegelijk de bronzen poorten ineen en de ijzeren sluitbalken werden verbrijzeld en alle geboeide doden werden bevrijd van hun boeien, waaronder wij. En de Koning der Ere kwam binnen als een mens en heel het Dodenrijk werd verlicht. [...]

[D]e Koning der Ere stak zijn rechterhand uit, pakte vader Adam en zette hem overeind. Toen wendde hij zich ook tot de anderen en zei: "Kom hier bij mij, allen die sterven moesten door het hout [van de boom van de kennis van goed en kwaad] waarvan deze [de verboden vrucht] nam. Want zie: Ik wek jullie allemaal weer op door het hout van het kruis."

Daarop liet hij allen naar buiten en vader Adam aan wie je zag dat hij vol vreugde was, zei: "Ik dank Uwe Majesteit, Heer, dat U me uit het diepste Dodenrijk hebt geleid." Zo zeiden ook alle profeten en heiligen: "Wij danken U, Christus, redder van de wereld dat U ons leven uit het verderf hebt geleid."

ren. Het is duidelijk dat zowel de doden als de levenden worden aangeraakt door de verrijzenis van Christus. De weg naar het licht is door de verrijzenis van Christus voor iedereen geopend. De kerken van het Oosten hebben deze weg naar het licht op hun eigen eclatante wijze verbeeld. Hoogtepunt daarbij is in de Byzantijnse traditie de viering van de Paasnacht. Wie die een keer heeft meegemaakt zal niet makkelijk zijn liturgische schoonheid vergeten. In die paasnacht wordt de weg naar het licht letterlijk verbeeld. Van buiten het kerkgebouw komt de stoet van gelovigen met de Paaskaars en andere brandende kaarsen de kerk binnen die eerst nog donker was geweest – symbool van het dodenrijk – om het gebouw helemaal in het licht te stellen; de lampen zijn overal aan, de kaarsen in de kroonluchters zijn ontstoken. De processie, deze weg naar het licht die tegelijkertijd weg van het licht is, eindigt voor het altaar van de kerk en daar wordt de hele helverlichte nacht door het feest van Pasen gevierd. De icoon van de nederdaling ter helle ligt centraal op een standaard. De lichtende icoon van de nederdaling die we als afbeelding bij de Zondag voor de Oosterse Kerken hebben gekozen drukt de weg naar het licht treffend uit. ●

75 jaar **Vrijheid en Vrede**

door Mgr. Gerard de Korte

Begin van dit jaar zag ik op de televisie de aangrijpende oorlogsfilm *Fury* met de bekende acteur Brad Pitt in de hoofdrol. De film beschrijft de belevenissen van een Amerikaanse tankbemanning in het voorjaar van 1945. De Duitsers zijn aan de verliezende hand en de geallieerde troepen trekken langzaam Duitsland binnen. De film is beklemmend door de wreedheid van de oorlog en het intense lijden van soldaten en burgers.

In mei 1945 kwam in Europa een einde aan de Tweede Wereldoorlog. Het afschuwelijke nationaal -socialistische regime ging gelukkig ten onder. Dit jaar mogen wij gedenken dat Nederland al weer 75 jaar een vrij land is. In het zuiden van ons land hebben talloze dorpen en steden de bevrijding overigens al gevierd. Het zuiden is immers al in het najaar van 1944 bevrijd. In september van het vorig jaar was ik in Eindhoven voor een feestelijke dankmis en eind oktober vierden wij in de Sint Jan een stemmige oecumenische viering ter herinnering aan de bevrijding van 's-Hertogenbosch door, met name, troepen uit Wales.

Wederopbouw

Na de bevrijding begon een jarenlange periode van wederopbouw. Door de oorlog waren grote vernielingen aangericht en was er aan bijna alles bestond gebrek. Maar door de inzet van talloze Nederlanders kwam het land er weer bovenop. Wij hebben een land opgebouwd waar wij immaterieel en materieel trots op mogen zijn. Ik noem onze Grondwet met een groot aantal vrijheden maar ook de opbouw van de verzorgingsstaat. Natuurlijk is Nederland nog lang niet af en zijn er allerlei maatschappelijke noden en zorgen. Maar ik vermoed dat verreweg de meeste Nederlanders maar weinig boven ons eigen goede vaderland.

Christelijke vrijheid

De overwinning van de geallieerden betekende dat onze burgers weer in vrijheid en vrede kunnen leven. Vrijheid in christelijke zin heeft een rijke inhoud. Wie leeft vanuit Gods vrijheid in Christus is geroepen tot liefde en heeft uitzicht op eeuwig leven. Vrijheid mag niet worden misbruikt als voorwendsel voor egoïsme. Integendeel, Gods vrijheid bevrijdt ons tot dienstbaarheid en liefde. De door Christus geschonken vrijheid neemt de gestalte aan van dienst aan God en aan mensen. De vrijheid die Christus schenkt, stelt een christen in staat tot solidariteit. Het gaat niet alleen om het eigen geluk maar juist om het geluk van de naaste die God aan ons toevertrouwt. De viering van 75 jaar vrijheid nodigt ons ook uit stil te staan bij 75 jaar vrede.

Vrede

Ieder jaar wordt in de Bossche kathedraal een prachtige kerststal gebouwd. Duizenden mensen genieten van de visualisering van het geboorteverhaal van Jezus. In het afgelopen jaar des Heren 2019 had de kerststal een toepasselijk motto meegekregen, gekoppeld aan 75 jaar vrijheid en vrede. Met een verwijzing naar de profeet Jesaja was gekozen voor het motto: *Hij zal een man van vrede zijn*. Zo hebben wij in Den Bosch tijdens het afgelopen kerstfeest Christus willen verwelkomen. Als een man van vrede. Voor christenen is Christus Gods vrede in persoon.

De vrede van Christus is veel rijker dan de afwezigheid van oorlogsgeweld. Zijn vrede wil iedere mens omvormen en maken tot een nieuwe schepping. Als het goed is, werkt de vrede van de Heer niet alleen door in ons persoonlijk leven maar ook in onze maatschappelijke verhoudingen. Wij zijn geroepen om tekens op te richten van Gods vredesrijk dat Hijzelf eens zal voltooien.

Fragmentarisch

Helaas is het nog niet zover. Gods vrijheid en vrede zijn nog fragmentarisch. Er is nog veel duisternis. Niet alleen in het leven van individuele mensen. Ik denk aan ziekte, werkeloosheid, arbeidsongeschiktheid of de dood van een dierbare. Maar er is ook duisternis in de wereld van vandaag. Zoveel mensen die moeten lijden door het geweld van de natuur en het geweld van medemensen. Heel bijzonder denk ik aan het lijden van zovelen in veel landen van het Midden-Oosten, niet in de laatste plaats het Heilig Land. Jeruzalem, letterlijk stad van vrede, is in onze dagen helaas nog een verscheurde stad vol onvrede. Maar wij leven van de belofte dat God trouw is. Wij leven van de belofte dat Gods licht eens de duisternis zal verdrijven en Gods heerschappij definitief zal doorbreken. ●

Mgr. Dr. Gerard De Korte is bisschop van 's-Hertogenbosch

Theosis: een orthodox perspectief

door v. Meltios Webber

“De Zoon van God werd mens, zodat we god kunnen worden”

Athanasios van Alexandrië

Het veralgemeniseren van de verschillen tussen Oost en West gaat meestal gepaard met een grove vereenvoudiging van de feiten. Dat gezegd hebbende, geloof ik dat de observatie van mijn mentor, Metropoliet Kallistos Ware, van bijna 50 jaar geleden juist is. Hij vatte het thema *Theosis* samen in de opmerking dat de westerse theologie het “zaligmakende schouwen” (*“Visio beatifica”* volgens Tomas van Aquino) als het eindpunt van onze redding ziet, terwijl de oosterse Theologie verder gaat en vasthoudt aan de realiteit van *Theosis*.

Het “zaligmakende schouwen” brengt een aantal ideeën naar voren die theoretisch (speculatief) overkomen, en plaatst het schouwen zelf aan het einde van de tijd. *Theosis* heeft daarentegen een ongeneerd praktisch karakter; het is niet iets om over na te denken, maar iets om te ervaren. Het is onmiddellijk, maar toch omgeven door het Mysterie... een ruimte waarin de rationele geest, de precieze taal of zelfs speculatie geen enkele macht meer hebben.

Bereikbaar

De “*Visio beatifica*” maakt gebruik van de standaard “subject-object” taal... het is iets zien vanaf een afstand. *Theosis* plaatst de ervaring in de Godheid zelf, waar tijd en ruimte geen betekenis hebben en waar alles subject is. De toegang tot het Mysterie is niet iets dat voorbehouden is aan spirituele experts van het oosten.

“Gewone” leden van de Kerk ontvangen het Mysterie regelmatig in de Doop, de Myronzalving en de Heilige Communie.

Theosis wordt aan alle kanten omringd door het Mysterie. Men kan op geen enkel niveau tot *Theosis* doordringen, zonder eerst tot het Mysterie te naderen. Het binnengaan in het Mysterie vereist dat we

ons ontdoen van alle dingen die ons vertrouwen en zekerheid bieden. Er is niet, noch kan er ooit zijn, een gevoel van zekerheid in het Mysterie... geen systeem, geen logica, geen woorden. We gaan het Mysterie naakt en weerloos binnen. Er is geen andere manier. Eenmaal verbonden met het Mysterie kunnen we geen enkele uitkomst voorspellen, noch kunnen we het ooit begrijpelijk maken binnen de grenzen van de menselijke verbeelding.

Onuitspreekbaar

Dit verklaart grotendeels dat het thema *Theosis* zelden wordt besproken, zelfs niet in de meest spirituele kringen, ook al spreken Vaders en Moeders uit eerdere eeuwen er op een heel directe manier over. Dit komt omdat er, eerlijk gezegd, niets over te zeggen valt... aangezien elk woord dat over het Mysterie wordt gezegd, afbreuk doet aan het wezen van het Mysterie zelf. Woorden worden gedegradeerd tot verwijzingen...nuttig, maar alleen om de richting aan te geven van wat er mee wordt bedoeld... nooit wat het in zichzelf is.

Het Mysterie, eigen aan de orthodoxe theologie en liturgie, kan geen object van onderzoek zijn. Het is een drijvende kracht, niet iets om op te lossen. Het is dynamiek, het is relatie, het is oorzaak, het is effect. Het is de oneindig dimensionale werkelijkheid van God Zelf, aan ons openbaar in tijd en ruimte, door (onder andere) brood en wijn, olie en water, en (wat misschien nog vreemder is) door elkaar.

Ondergaan

Theosis kan niet worden begrepen, maar het kan worden ‘geproefd’ in het leven van de Kerk, zowel in de diensten als in de ascetische praktijk. Dit is het meest duidelijk en waar in de Heilige Communie. In het ontvangen van het Lichaam en het Bloed, in het eeuwige Nu, worden de

grenzen van de persoon neergehaald. In een moment van eeuwigheid, in tijd en ruimte begrensd, worden door de energetische actie van God de grenzen tussen “ik” en “Gij” volledig terzijde geschoven of verdampt.

Athanasios, wiens turbulente leven werd getekend door de Ariaanse controverses, werd een belangrijke bron voor de definitie van de ervaring van *Theosis*, toen hij opmerkte dat Christus mens werd, zodat Hij ons tot god kon maken (De Incarnatione 54, 3). De Ariaanse controverses waren niet de oorzaak dat *Theosis* een onderdeel van het leven van de Kerk werd, maar was misschien wel de voornaamste reden om er over te schrijven.

Een belangrijk voorbehoud, dat vanuit een moderner wereldbeeld hier nog gemaakt moet worden is, dat het de ‘essentiële persoon’ is – en niet het ego van die persoon (waar het ego wordt gezien als een verdedigingsmechanisme), – die zo zal worden getransformeerd. Elke mogelijk vergoddelijking van het menselijke ego zal verkeerd aflopen. Veel voorbeelden in de geschiedenis, en zelfs in de hedendaagse politiek, bevestigen dat. ●

De ontmoeting met Christus

door Machiel Jonker

Voor een pinkstergelovige is de ontmoeting met de levende Christus het begin van het christelijke leven. Die openbaring van Christus wordt bewerkt door de Heilige Geest en de werking van Gods Woord. Zonder het werken van de Heilige Geest zal er geen leven veranderende ontmoeting met Christus kunnen plaatsvinden.

Ieder mensenleven is verschillend en uniek. Iedere gelovige heeft ook een unieke weg gelopen om Christus te vinden. Bij de geboorte van kinderen in onze gemeenten dragen de ouders ze op aan de Heer. De kinderen zijn geheiligd in de gelovige ouder(s) (1 Kor. 7,14). De opvoeding thuis en het gemeentelven hebben het doel een kind voor te leven wie Jezus Christus is. Het inprenten (Deut. 6,7) van zijn Woord en Zijn aanwezigheid thuis en in de kerk. Al vroeg kan een kind zelf tot ervaring komen met Christus. Daarna kan de doop plaatsvinden op het persoonlijk belijden. Voor een ongelovige geldt een vergelijkbaar pad.

Verandering

Het verkondigen van het Evangelie in woord en daad brengt de onkerkelijke in de positie een keus te kunnen maken. Die keus is op zich al een werking van Gods Geest. Bij de een is er een dramatische ontmoeting met de levende Christus; bij de ander is er sprake van een diepe overtuiging en een vaste keus zonder te kunnen spreken van een diepte-ervaring met Jezus Christus. Bij nog weer een ander is er een aarzelande toenadering. Het leven vanuit Gods Woord en het leven te midden van de geloofs-gemeenschap zal echter leiden tot die levensverandering door het werk van Gods Geest. Niet als een automatis-me, maar als een antwoord op verlangen. Zoals Jezus zegt: wie dorst heeft... en Hij sprak van de Geest, de Geest die Hem verheerlijkt.

De ontmoeting met de levende Christus is vervolgens geen eenmalige zaak. Je zult maar eenmalig verliefd

raken op iemand en vervolgens die persoon niet meer kunnen ontmoeten... Een begrip dat vaak gebruikt wordt in onze kerken is *intimiteit*. We zijn geroepen tot een intieme omgang met Christus door de Geest. Geroepen tot gemeenschap met Jezus Christus (1 Kor 1,9). In andere kerken zou men naar Ps 25,14 spreken van de vertrouwelijke omgang met de Heer.

Groei

Het normale christelijke leven is een leven van groei. Groei in het kennen van de levende Christus. Alleen de omgang met de levende Christus door de Heilige Geest verandert een mens, bewerkt de vrucht van de Geest, bewerkt het lijken op Hem. De Bijbel spreekt tot de gemeente van de volle kennis van de Zoon (Ef 4,13) Jezus zelf zegt: het is genoeg als je wordt als je Meester (Matt 10,25).

We leven in een (boze) wereld waarin er gestreden wordt om harten van mensen. Bewaar je hart boven alles wat er te bewaren is. Heiligt de Christus als Here in uw harten. Ons hart als motivatie-centrum is de plaats waar Christus graag wil wonen (Ef 3,17). We groeien in dat kennen van Hem en gaan lijken op Hem door:

- het mediterend lezen van het Woord
 - de gemeenschap der heiligen
 - de aanbidding van de Drieenige God
- Liefde is een rationeel begrip. Liefde moet je nou eenmaal ervaren wil het

♦ Machiel Jonker

liefde zijn. En vervolgens is liefde ook weer een keus... omdat Hij ons eerst heeft liefgehad (1 Joh 4,10.19)

Aanbidding

In pinkstergemeenten is de aanbidding van de drieenige God erg belangrijk. Aanbidding is in de eerste plaats een 24/7 levensstijl. God de Vader zoekt ware aanbidders (Joh 4,23). Maar aanbidding vindt ook belangrijke hoogtepunten in de samenkomsten van de gemeente. De aanbidding geïnspireerd door de Heilige Geest brengt openbaring van Jezus Christus en van God als Vader. Openbaring van Jezus Christus brengt levensverandering. Dat kan onmogelijk anders. Overigens is 'verlichting' een betere theologische term.

In een pinkstergemeente is de manifeste aanwezigheid van God essentieel. Hij is altijd aanwezig. Maar door de samenwerking van het verlangen van de gelovige en het waaien van de Geest gebeurt er iets: Zijn aanwezigheid is voelbaar en tastbaar en zeker geen goedkoop *feel good* moment. Tranen vloeien, harten worden getroost, *agape* liefde wordt ervaren, de gaven van de Heilige Geest functioneren tot opbouw van het lichaam: Jezus Leeft! Immanuel: God is met ons!

I'll never be the same again. ●

Transformatie dankzij de oecumenische pelgrimage van gerechtigheid en vrede

door Ds. Margarithe Veen

In 2013 lanceerde de Wereldraad van Kerken op haar 10^e Assemblee het concept van een Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede. Dit concept roept de meer dan 300 lidkerken van de Wereldraad op samen op pelgrimstocht te gaan en op die tocht tekenen van gerechtigheid en vrede aan het licht te laten komen samen met de mensen van goede wil. Het is allerm minst de bedoeling dat pelgrims op deze pelgrimage van gerechtigheid optrekken als activisten, noch gerechtigheid en vrede als doel te stellen. Het is daarom geen pelgrimage náár, maar een pelgrimage ván gerechtigheid en vrede.

Dit betekent dat pelgrims op deze pelgrimage van gerechtigheid en vrede oog houden voor situaties waar juist onrecht, onvrede en verdeeldheid heerst. Niet om daarbij stil te blijven staan. Wel door gebed en antwoord te geven op Gods Schepping vol compassie en gericht op de waardigheid van ieder mens. Het vertrouwen of de kracht die daarvoor nodig is, ervaart men op deze pelgrimage door het geloof in Christus en Gods Koninkrijk van rechtvaardigheid en vrede dat is en zal komen. Een kracht, een geloof met een transformatieve dimensie.

Omvormende spiritualiteit

Wanneer de pelgrimage dit geloofsvertrouwen aanraakt, namelijk van een gezegende schepping, het uitzien naar Gods Koninkrijk en de vraag naar de gebrokenheid en de wonden door onrechtvaardigheid, geweld en ontmenselijking, passeren de pelgrims ook verschillende stappen op hun weg. Stappen die vertaald kunnen worden als verschillende dimensies op de pelgrimage van gerechtigheid en vrede. Zo beschrijft de Wereldraad van Kerken de eerste dimensie als een *via positiva*. Deze dimensie verwijst naar het vieren van

Gods zegen over zijn schepping en de mensen als geschapenen naar zijn beeld. Het geloofsvertrouwen dat ieder mens waardigheid heeft, is met deze dimensie daarom onmisbaar. De tweede dimensie, de *via negativa*, gaat om het herkennen van gebrokenheid van Gods zegen. Die gebrokenheid brengt de pelgrims o.a. bij de wonden van mensen in deze wereld door verschrikkingen van geweld, onrechtvaardige systemen en ontmenselijking. Deze oorzaken maken immers mens en schepping kapot. Op die meest kwetsbare plaatsen van het leven, worden de gelovigen uitgenodigd daar Christus' aanwezigheid te ontdekken; juist daar waar het lijden het grootst is en Gods aanwezigheid daar herkend wil zijn. Wie durft daar te knielen en Hem te aanschouwen om vrede? Juist ook vanuit het vertrouwen in de derde dimensie; de *via transformativa*. Deze dimensie is gericht op de weerstand tegen onrecht, haat en geweld om het geloof in een helende kracht daarvan. We zouden kunnen zeggen dat in het geheel van de pelgrimage een transformatieve kracht aanwezig is, maar juist ook in het geloof neer te kunnen knielen in de dimensie van de *via negativa*. Door dat te doen, door bij de meest kwetsbaren en de grootste gebrokenheid Christus' aanwezigheid en zijn ontferming te herkennen. Is het niet hierdoor dat compassie met de naaste en empathie met de medemens en het geheel van Gods schepping aan het licht wil komen? Dat maakt dat de *via transformativa* mensen, op welk stadium op de pelgrimage dan ook, kracht en vertrouwen blijft geven om tekenen

van Gods Koninkrijk te blijven ontdekken; eenheid, gerechtigheid, vrede en liefde; de gegeven eenheid in Christus en Gods liefde voor het geheel van zijn schepping.

Met andere ogen

M.i. ligt de veranderende kracht van de oecumenische pelgrimage al in het opnieuw kijken naar de wereld om ons heen. Wat, wanneer wij die bril van een pelgrimage van gerechtigheid en vrede opzetten en daarmee naar elkaar en de wereld van vandaag kijken? Waar treffen wij de verdeeldheid aan binnen de kerken? Waar treffen wij het onrecht aan van de ontmenselijking van onze naaste? Mijn gedachten gaan daarbij uit naar de mensen op de vlucht aan de randen van Europa. Zou het ons als oecumenische beweging of als gelovigen vanuit de verschillende kerken kunnen brengen tot een pelgrimage van gerechtigheid en vrede? Het gaat daarbij niet de onverschilligheid te voeden of om gemakkelijke antwoorden. Wel vraagt het om op een waardevolle manier en met geloof in de transformatieve kracht van Gods Geest samen te komen en ons de vraag te stellen: wie is het die knielt bij de meest kwetsbaren? Wie is het die hen de vraag stelt wat zij nodig hebben om een weg van leven te blijven vinden? Hoe blijven wij de waardigheid van ieder mens vasthouden als geschapen naar Zijn beeld? Hoe laten wij tekenen van gerechtigheid en vrede aan het licht komen?

Om tot zegen te zijn voor elkaar, vanuit de zegen die ieder mens wordt geschonken. ●

Vergoddelijking in het monastieke leven

door Zr. Hildegard Koetsveld o.s.b.

Eén worden met God in de vereniging met Christus is het eigenlijke doel van het monastieke leven, zoals het dat ook is voor iedere christen. In allerlei beelden kan daarover gesproken worden. De hl. Benedictus spreekt over het vergoddelijkend licht waarop we onze ogen gericht moeten houden om deelgenoten te worden aan Christus' Rijk.

In de spreken van de woestijnvaders komen verhalen voor van monniken die, geheel door de Geest vervuld, vuur worden. Het grote ideaal van het altijddurend gebed betekent niets anders dan een wederzijdse doordringing van God en mens. Niet ik leef meer, maar Christus leeft in mij. Ik ben het niet die bid, maar de Geest verzucht in mij. Toch valt op hoe terughoudend men in de monastieke literatuur is om hierover te spreken. Juist de monnik die hieraan zijn leven toewijdt, weet dat het iets betreft dat de mens ver te boven gaat en dat hij zich ervoor moet hoeden ten prooi te vallen aan fantasie en inbeelding. Cassianus (+ 435) zal daarom het doel van het monniksleven eerder de zuiverheid van hart noemen. Nederigheid en rouwmoe-dige tranen zijn daar de kenmerken. De 'natuurlijke' toekeer van het ik naar zichzelf moet omgevormd worden in een radicale ommekeer in Christus naar God en de naaste. De duivel zal geen gelegenheid voorbij laten gaan om die mens door verblinding en hoogmoed ten val te brengen. Daarom waren er woestijnvaders die weigerden om over verheven geestelijke zaken als de vergoddelijking of verlichting te spreken met hun bezoekers. Over hun zonden en hun falen, over ascese wilden ze spreken, maar niet over hun ervaringen met God.

Uitzuivering

De asceet loopt als het ware vooruit op de nieuwe schepping, hij huwt niet; de woestijn wil hij terugrovere-

ren op de duivel en tot Rijk van Christus maken, een nieuw paradijs. Het strijdtoneel, de echte woestijn is zijn eigen hart, met alles wat daarin leeft aan verkeerde neigingen, onvrijheden, angsten, verbeelding, in één woord: de ik-gerichtheid en de impuls tot zelfbehoud. Hij gaat de weg van de zelfontlediging, de kenosis. Dan kunnen er wonderlijke verhalen verteld worden over wilde dieren die vriendschap sluiten met heilige mensen, zoals de hl. Seraphim van Sarov en natuurlijk de hl. Franciscus. Van alle zelfzucht en angst bevrijd ging er van hen geen bedreiging meer uit.

Deze nadruk op ascese en zelfverloochening kan gemakkelijk een nogal negatief mensbeeld oproepen. Ik denk dat het eerder het tegenovergestelde is. De ascetische mens die zich toe legt op het uitzuiveren van zijn hart en zijn gedrag doet dit in de overtuiging dat hij niet op zichzelf staat en zichzelf genoeg kan zijn. Hij leeft in het geloof dat zijn leven voor eeuwig gered kan worden als hij weer terug keert in de relatie met God, zoals het Gods bedoeling was toen Hij de mens schiep.

Adam is uit de relatie met God weg gestapt om autonoom en los van God tot kennis te komen. Sindsdien ervaart de mens het grote verschil, de grote andersheid tussen God en zijn schepping als een onoverbrug-

bare kloof. De monnik kent een diep verlangen naar de hereniging tussen hemel en aarde, maar kan die niet, zomin als ieder ander mens, vanuit zichzelf tot stand brengen. In zijn liefde voor de mens geworden Zoon, Christus, strijdt hij op zijn beurt om in de kracht van de Geest alles te doen om het beeld en de gelijkenis van God, waartoe hij geschapen werd, weer in zichzelf te laten herstellen. Wat dit aan oneindige heerlijkheid inhoudt, ziet hij in Christus, wiens lichaam doorstraald werd van het goddelijke licht op de berg Tabor, opgenomen in de eeuwige liefdesrelatie met de Vader.

Monastiek leven

Het secularisme in de cultuur heeft ook zijn weerslag op het monastieke leven. Christenen zijn kinderen van hun tijd en zijn geneigd net als anderen de werkelijkheid te ervaren als een gesloten binnen-wereldse realiteit. Ook religieuzen staat het doel van hun leven niet altijd helder voor de geest. Het lijkt erop dat met name in het Westen de leefregels van het collectieve kloosterleven niet zelden begrepen werden om vooral een morele deugdzaamheid te bevorderen. Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw werd dit nu juist gezien als bron van veel psychisch leed. De psychologie en haar jargon kregen volop de ruimte, ook in de kloosters. Het monastieke ideaal werd vertaald in termen van gezond

authentiek mens-worden. Maar noch morele deugdzaamheid, noch psychische gezondheid zijn te verwarren met vergoddelijking of *theosis*, ze zijn er zelfs geen voorwaarden voor. De

theosis kan zich aan ons voltrekken door haar te vieren. De vergoddelijking als de bestemming van de mens en heel de schepping is geen binnenwerelds gebeuren, maar komt voort

uit de relatie van God en mens. Wellicht heeft onze tijd het nodig om minder terughoudend te zijn om erover te spreken, als uiteindelijk perspectief van het christelijk geloof. ●

Godsdienstvrijheid in het Midden-Oosten

Het Midden-Oosten wordt al jaren geteisterd door oorlog. Syrië en Irak zijn zwaar gehavende landen. De oorlogsjaren hebben een zware wissel getrokken op de hele bevolking. Miljoenen ontheemden en vluchtelingen, immense schade aan de infrastructuur en de economie, armoede. Politiek is de situatie complex. De toekomst is uiterst onzeker. Ook de christelijke gemeenschappen van deze landen zijn door de oorlog zwaar getroffen. Vanuit de Katholieke Vereniging voor Oecumene hebben we contacten met de christenen in het Midden-Oosten proberen vast te houden, met name met Syrië, waar we dankzij enkele fondsen het werk van Caritas Syrië konden ondersteunen. Ook hebben we contacten met christenen in Egypte en Irak.

Op deze studiemiddag kijken we naar de algemene situatie van godsdienstvrijheid in het Midden-Oosten: Wordt die gerespecteerd? Wat zijn de historische achtergronden van de huidige situatie? We kijken naar twee casussen: Egypte en Irak. Hoe beleven de Kopten in Egypte de huidige situatie? Kunnen ze zich staande houden? Wat is

hun toekomstperspectief? Irak is een ernstig verdeeld land. Hoe is het met de godsdienstvrijheid van christenen in het land als geheel gesteld en hoe is de situatie in Iraaks Koerdistan? Bij dit alles kijken we ook naar de vraag wat de situatie in de landen van herkomst betekent voor de mensen in de emigratie, m.n. hier in West-Europa, oosterse christenen die o.a. in Nederland een nieuwe toekomst opbouwen.

Programma

Prof. dr. Jan de Volder houdt de lezing 'Godsdienstvrijheid in het Midden-Oosten. Een historisch en actueel overzicht.' De Volder is godsdiensthistoricus en houder van de Cusanus Leerstoel 'Religion, Conflict and Peace' aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen aan de KU Leuven.

Dr. Jos Strengtholt zal spreken over 'Godsdienstvrijheid in Egypte'. Strengtholt is anglicaans priester en journalist. Tussen 1987 en 2017 leefde hij het grootste deel van de tijd in Egypte.

Prof. dr. Herman Teule zal spreken over 'Godsdienstvrijheid in Irak'. Teule is emeritus hoogleraar oosters christendom aan de Radboud Universiteit Nijmegen en de KU Leuven.

Plaats: Franciscushuis, Van der Does de Willeboissingel 12, 's-Hertogenbosch

Datum en tijd: vrijdag 8 mei a.s., 13.00-17.00 uur.

Aanmelding: secretariaat@oecumene.nl

Kosten: € 10,— Wilt u het bedrag s.v.p. overmaken op rekening NL97 INGB 0000 8019 19 tnv Katholieke Vereniging voor Oecumene in Den Bosch. U ontvangt een bevestiging van uw deelname.

Bezoek onze website op: www.oecumene.nl

Colofon

Overeen is het communicatieblad van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord. Leden, donateurs en parochies ontvangen het blad twee maal per jaar.

Redactie: Geert van Dartel, Mirella van Herp, Leo van Leijssen

Vormgeving: VANDARTEL, Oss

Drukwerk: Laumé Media Partners, Mierlo

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Emmaplein 19 D
5211 vz 's-Hertogenbosch
T: 073-7370026
E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
IBAN: NL73 INGB0001087628
IBAN: NL97 INGB0000801919
ISSN: 1568-2862